

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วย เป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในงานด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารงาน ด้านบริการ ด้านวิชาการ ตลอดจนการพัฒนา และพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ (กองการพยาบาล, 2533) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารงานนั้น พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วยต้องมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการและตอบสนองต่อนโยบายสาธารณสุขของประเทศ รวมทั้งการจัดระบบบริการสุขภาพภายใต้ระบบการประกันสุขภาพแห่งชาติ จากการปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานในโรงพยาบาลศูนย์ ซึ่งเป็นสถานบริการสาธารณสุขที่ต้องให้บริการสุขภาพแก่ผู้รับบริการ ในระดับตติยภูมิ ทติยภูมิ และปฐมภูมิ ทั้งให้บริการในเชิงรับและเชิงรุก หัวหน้าหอผู้ป่วยจึงต้องปฏิบัติงานดังกล่าวอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้ระบบบริการนี้สามารถขับเคลื่อน และดำเนินไปสู่เป้าหมายบรรลุนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร และสอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขของประเทศ ประกอบกับในปัจจุบันเป็นยุคที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งได้มีการนำเอาระบบสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลมากขึ้น ทำให้พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วยต้องมีการปรับตัวในการพัฒนาตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับระบบงานดังกล่าวได้

จากบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าว จะเห็นว่าที่พยาบาลแต่ละคนจะก้าวเข้าสู่ตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วยได้นั้น ต้องผ่านประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจนเกิดทักษะความชำนาญการมากพอสมควรจากวุฒิที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมเสริมความรู้ทางด้านการบริหารมาบ้าง ดังผลการศึกษาของกนกวรรณ จิตต์ศรีงาม (2537 อ้างถึงใน สุธิดา ประทุมราช, 2548) ที่พบว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยส่วนใหญ่ มีความรู้สึกว่าความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วย ประกอบกับบางคนอาจมีภาระทางครอบครัวเพิ่มมากขึ้น หรือในบางรายอาจมีปัญหาเรื่องสุขภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานและคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วยในที่สุด

การมีคุณภาพชีวิตที่ดี นับเป็นยอดปรารถนาของคนทุกคน เพราะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีภาวะสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อสุขภาพ รวมทั้งความพอดี พอเพียง นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตอีกหลากหลาย เช่น ความพึงพอใจ

ในชีวิต สุขภาพ และการทำงานของร่างกาย ภาวะสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนความรู้สึกร่างกายต่าง ๆ ที่บุคคลมีต่อตนเองเกี่ยวกับลักษณะ รูปร่างหน้าตา ความคาดหวัง หรือการเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเสมือนแรงผลักดันให้บุคคลนั้น ๆ สามารถดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตนคาดหวังไว้ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุกตามสภาพการณ์ ดังจะเห็นได้จากการที่องค์พระประมุขของประเทศไทย คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งได้ทรงเล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน สืบต่อเนื่องจากการที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีท่านได้ทรงดำริและทรงริเริ่มโครงการต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น เป็นจำนวนมากกว่า 3,000 โครงการ (ฉวีลย์ มาศจรัส, 2550) โดยที่ประเทศไทย ได้มีการดำเนินงานด้านการแพทย์และการสาธารณสุขมานานกว่า 80 ปี ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการควบคุมและการป้องกัน โรคติดต่อประสบผลสำเร็จ ในขณะเดียวกัน มีการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพควบคู่กันไป โดยผสมผสานกับการให้บริการและการรักษาพยาบาล เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด คือ มุ่งให้คนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี (วิชัย เทียนถาวร, 2548)

จากการศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการสาธารณสุข ตั้งแต่ช่วงปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ที่พบว่าระบบบริการทางด้านสุขภาพ ได้มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งสร้างสุขภาพที่ดีให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ โดยใช้รูปแบบการให้บริการในมิติใหม่ ซึ่งเน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางและมีการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการพัฒนาร่วมกันอย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง เพื่อการบริหารจัดการระบบพฤติกรรมสุขภาพของปัจเจกบุคคล ชุมชน ให้เป็นไปตามสภาพการณ์จริง และความต้องการของพื้นที่เป็นหลัก ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ทำให้พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วยผู้เป็นบุคลากรสำคัญในทีมสุขภาพมีหน้าที่ปฏิบัติการดูแลผู้รับบริการในด้านต่าง ๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และรูปแบบในการให้บริการทางด้านสุขภาพและบริหารจัดการด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดคุณภาพประโชยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการและตอบสนองต่อนโยบายสาธารณสุขของประเทศ นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ยังมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเสริมสร้างระบบสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่มุ่งในการพัฒนาคุณภาพคนและ

สังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ทำให้พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วยต้องปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าประสงค์ และสอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขของประเทศ

นอกจากการศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการสาธารณสุขดังกล่าว ผู้วิจัย ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของพยาบาลตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2547 พบว่า การศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพ และเป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพในองค์กรต่าง ๆ แต่ยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วย ในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพในภาพรวมมาก่อน โดยผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณส่วนใหญ่ ไม่ได้ศึกษาเจาะลึกถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิต ลักษณะและความสำคัญของสาเหตุ หรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของหัวหน้าหอผู้ป่วย อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วย ซึ่งการศึกษารุ่นนี้ จะเป็นการแสวงหาความรู้ โดยการพิจารณาจากปรากฏการณ์และจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงตามธรรมชาติในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมดังกล่าว ส่วนใหญ่การศึกษารุ่นนี้ เป็นการมุ่งศึกษาข้อมูลที่เน้นปัจจัย หรือตัวแปรในด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ ความหมาย ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของบุคคล นอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยการมองจากหลายแง่มุม (สุภางค์ จันทวานิช, 2537) และเน้นการวิเคราะห์ด้วยวิธีการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) เน้นวิธีการวิเคราะห์ที่สำคัญคือ การนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยหลาย ๆ กรณี มาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม โดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบมากกว่าการใช้สถิติตัวเลข (สุภางค์ จันทวานิช, 2537) การศึกษาด้วยวิธีนี้ จึงช่วยให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่เปรียบเสมือนกุญแจสำคัญในการบริหารระบบการพยาบาล ให้ขับเคลื่อนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ดังที่กล่าวข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและยกระดับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์แห่งหนึ่ง ในจังหวัดทางเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งโรงพยาบาลนี้ ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation) เป็นแห่งแรกในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นสถานที่ให้บริการทางสุขภาพครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในเชิงรับและเชิงรุก โดยมีรูปแบบการดูแลผู้ป่วยแบบผสมผสานครอบคลุมองค์รวม ทั้งยังเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติของบุคลากรด้านสาธารณสุข เช่น นิสิตแพทย์ และนักศึกษาพยาบาลสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน รวมทั้งสิ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต โดยคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

สำหรับผู้บริหารทางการแพทย์พยาบาลระดับสูง ในการวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับพยาบาลวิชาชีพ ก่อนเข้าสู่การดำรงตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับรองลงมาสามารถ ปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสามารถ ดำเนินชีวิตในครอบครัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามขอบเขตที่พึงมี อีกทั้งยังเป็นการ ส่งเสริมให้หัวหน้าหอผู้ป่วยสามารถใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงานต่างๆ ตามบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างเต็มศักยภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อบรรยายคุณภาพชีวิตตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย ในโรงพยาบาลศูนย์

คำถามการวิจัย

คุณภาพชีวิตตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย ในโรงพยาบาลศูนย์เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาคุณภาพ ชีวิตตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย ณ โรงพยาบาลศูนย์แห่งหนึ่ง ในจังหวัดทางเขตภาค ตะวันออก ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) เป็น หลัก และกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันเป็นพยาบาลวิชาชีพ ผู้ซึ่งดำรง ตำแหน่งเป็นหัวหน้าหอผู้ป่วย และปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ ที่ยินดีบอกเล่าเกี่ยวกับคุณภาพ ชีวิตของตนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ในการวางแผน และดำเนินงาน การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของหัวหน้า หอผู้ป่วย
2. เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรทางด้านสาธารณสุข ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของ ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วย
3. เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและวางแผนปฏิบัติการให้ครอบคลุม สำหรับการเตรียม ผู้บริหารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่ง
4. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของหัวหน้าหอผู้ป่วย

5. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับค้นคว้าวิจัยในประเด็นอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
หัวหน้าหอผู้ป่วย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ หรือความคิดเห็นที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้และ
ให้ความหมาย รวมถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ ตามประสบการณ์ชีวิต และสภาพแวดล้อม ที่ส่งผล
ต่อคุณภาพชีวิตผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนแนวทางที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

หัวหน้าหอผู้ป่วย หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง และปฏิบัติหน้าที่เป็น
หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์ที่คัดสรรแห่งที่ทำการศึกษา